

Herätysliikkeetkö kirkon äänenä? - Evankelinen liike

Jos kanavan aihe otetaan kirjaimellisesti, ei evankelisen liikkeen tutkijalla ole paljon annettavaa otsikon mukaiseen aiheeseen. Evankelinen liike ei ole herätysliike, eikä se ole koskaan yltänyt tai juuri pyrkinytkään kirkon ääneksi.

Evankelisuus on kyllä uskonnollinen suuntaus kirkossa ja parhaimmillaan se on vaikuttanut ja pyrkinyt vaikuttamaan kirkkoon sisäpuolella. Asioita, joihin se on pyrkinyt vaikuttamaan, ovat Schaumanin kirkkolain tunnustuspykälä 1860-luvulla, vastavoima beekiläiselle biblismille 1860–1910-luvuilla, ratkaisukristillisyyden vastustaminen 1950–1980-luvuilla sekä naispappeuden torjuminen 1970–2010-luvuilla. Näiden lisäksi evankeliset papit ovat korostaneet sakramenttien, kirkon viran ja liturgian sekä Lutherin kirjallisuuden ja Tunnustuskirjojen arvostusta.

Evankelisuuden kiinnostus yhteiskunnassa vaikuttamiseen on ollut kautta sen historian vähäistä. Perinteisesti on nähty tähän kaksi pääasiallista syytä. Toinen on liikkeen heterogeenisuus ja toinen sen uskonnollis-opillinen luonne.

Heterogeenisuus merkitsi kaksikielisyyttä, alueellista (kaupungit-maaseutu), sosiaalista (työväenluokka, maalaisväestö, papisto, omistava luokka), poliittista (valkoiset, punaiset, maalaisliitto, nuorsuomalaiset, sosiaalidemokraatit ja keskusta). Jos körttiläisistä voitiin sanoa, että täällä on todellinen Suomen kansa, vastasi evankelisuutta pikemminkin määrittely: tässä on Suomen väestö.

Uskonnollis-opillinen luonne on näkynyt esimerkiksi siinä, että evankelisen liikkeen lehdissä on ollut vain aniharvoin poliittisia kannanottoja. Ollakseen suurehko liike tämä oli erikoista. 1960-luvun kulttuurin ja politiikan murrosaika ei saanut aikaiseksi minkäänlaista vipinää. Sen edustajia ei ollut mukana perustamassa puoluetta tai järjestämässä kirkkokansan herätyspäiviä.

Muutos alkoi vähitellen 1990-luvulla samalla kun liikkeen painoarvo kirkossa väheni. Silloinkin se on koskenut lähinnä Sanansaattaja-lehteä päätoimittaja Hannu Kipon aikana. Lehden profiili on lähes sulautunut nykyiseen konservatiiviseen herätyskristillisyyteen. Yhteiskunnallisten kannanottojen määrä on lisääntynyt ja niiden linja on kääntynyt aiempaa konservatiivisemmaksi. Uutta on myös ollut Evankeliumiyhdistyksen liittyminen herätysliikerintamaan joidenkin julkilausumien yhteydessä.

Ensimmäinen evankelisesta taustasta lähtöisin ollut piispa, Eero Lehtinen edusti sodanjälkeistä kansankirkollisuutta tyypillisimmillään. Saman voi todeta hänen seuraajistaan Yrjö Sariolasta ja edelleen Simo Peurasta. Sen sijaan Eero Huovinen profiloitui näkyväksi kirkolliseksi ja yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi, mutta sitä edelsi kasvaminen yhden liikkeen edustajasta avarampaan identiteettiin. Samoin oli käynyt aiemmin Erkki Niinivaaralle, jonka irrottautuminen evankelisesta perinteestä oli vielä selvempää.